

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

БУРКОВА ЛЮДМИЛА АНАТОЛІЇВНА

УДК 658.155:338.124.4

**ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
З УРАХУВАННЯМ СТУПЕНЯ КРИЗИ ЇХ ФІНАНСОВОГО СТАНУ
(НА ПРИКЛАДІ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИХ КОМБІНАТІВ)**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Кривий Ріг – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному вищому навчальному закладі «Криворізький національний університет» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Нусінов Володимир Якович,
ДВНЗ «Криворізький національний університет»
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри обліку, аналізу, аудиту
та адміністрування підприємств
гірничо-металургійного комплексу.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Довбня Світлана Борисівна,
ДВНЗ «Національна металургійна академія України»
Міністерства освіти і науки України (м. Дніпропетровськ),
завідувач кафедри економіки промисловості;

кандидат економічних наук, доцент
Шевчук Наталія Валентинівна,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри економіки підприємств.

Захист відбудеться «03» липня 2015 р. о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 09.052.01 у ДВНЗ «Криворізький національний університет» за адресою: 50002, м. Кривий Ріг, вул. Пушкіна, 37, ауд. 300.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Криворізький національний університет» за адресою: 50002, м. Кривий Ріг, вул. Пушкіна, 37.

Автореферат розісланий «02» червня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Адаменко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У ринковій економіці України вже відбулись декілька етапів фінансово-економічної кризи. Нині з огляду на ситуацію в країні більшість промислових підприємств, у тому числі гірничо-збагачувальних комбінатів (ГЗК), під впливом економічних і політичних чинників знов опинились у кризовому стані. Тому особливої актуальності набувають питання дослідження оцінки економічних результатів діяльності підприємств з урахуванням ступеня кризи їх фінансового стану.

Вагомим внеском у розвиток сучасної теорії та практики оцінки економічних результатів діяльності підприємств є праці, написані такими вітчизняними й зарубіжними вченими, як О. І. Амоша, Т. Г. Бенъ, Т. Б. Бердникова, І. О. Бланк, Е. Брігхем, Дж. К. Ван Хорн, Л. Гапенські, С. Б. Довбня, А. П. Ковальов, В. Є. Козак, В. В. Новожилов, В. Я. Нусінов, С. Я. Салига, А. М. Турило, К. Уолш, Н. В. Шевчук, А. Д. Шеремет та інші. Однак питання оцінки економічних результатів діяльності підприємств і сьогодні є предметом пильної уваги та дискусій науковців, що викликає безліч підходів до їх тлумачення й вимірювання.

У наукових дослідженнях, проведених з урахуванням специфіки діяльності гірничо-збагачувальних комбінатів, проблема оцінки економічних результатів діяльності підприємств з урахуванням ступеня кризи їх фінансового стану розглядалася, проте автори визначали два окремих показника, що характеризували, відповідно, прибуток і величину зміни фінансового стану підприємства, виражену у вартісному виразі. Водночас жоден із дослідників не зіставляв між собою зазначені показники. Між тим, здійснюючи господарську діяльність у складній економічній ситуації в країні, підприємства прагнуть одночасно збільшити прибуток і покращити фінансовий стан. Така мета зумовлює бінарний підхід до визначення економічного результату діяльності підприємства в період кризи.

Актуальність окреслених питань, недостатня їх розробленість на теоретичному й прикладному рівнях, невирішеність проблемних аспектів методичного характеру зумовили вибір теми дослідження, його структуру та логіку, визначили мету, завдання, об'єкт і предмет.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження пов'язане з проблематикою науково-дослідної роботи, яка виконувалась у ДВНЗ «Криворізький національний університет» за темою «Розроблення теоретичних засад еколого- та ресурсозберігаючих технологій прикінцевої експлуатації родовищ корисних копалин» (№ ДР 0110U002373, 2010–2012 рр.). Особисто автором розроблено методичні підходи до оцінки економічних результатів діяльності підприємств і встановлення ступеня кризи їх фінансового стану.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є вдосконалення й розробка теоретичних і методичних положень, інструментарію та практичних рекомендацій щодо оцінки економічних результатів діяльності підприємств з урахуванням ступеня кризи їх фінансового стану.

Для досягнення зазначеної мети в роботі поставлено та вирішено такі задачі:

– систематизувати підходи до оцінювання економічного результату діяльності підприємства й розробити інструментарій для його визначення в межах цільового підходу;

– розробити економіко-математичну модель визначення величини зміни фінансового стану підприємства у вартісному виразі за досліджуваній період;

- удосконалити методичний підхід до визначення економічного результату від зміни фінансового стану підприємства;
- визначити особливості розрахунку економічного результату від зміни фінансового стану підприємства виключно внаслідок управління його фінансовими ресурсами;
- уточнити економічний інструментарій діагностики ступенів кризи фінансового стану підприємства;
- розробити підходи до визначення економічної результативності діяльності підприємства з урахуванням інтересів основних груп стейкхолдерів;
- обґрунтувати аналітичний інструментарій економічного оцінювання рентабельності підприємства;
- розробити підходи до оцінки ефективності заходів, спрямованих на покращення фінансового стану підприємства.

Об'єктом дослідження є процес оцінки економічних результатів діяльності підприємств з урахуванням ступеня кризи їх фінансового стану.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти оцінки економічних результатів діяльності підприємств з урахуванням ступеня кризи їх фінансового стану.

Методи дослідження. Для вирішення завдань, поставлених у дисертації, використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, що дало змогу системно розв'язати проблему оцінки економічних результатів діяльності підприємств з урахуванням ступеня кризи їх фінансового стану. Зокрема в роботі використано такі методи дослідження: *узагальнення та порівняння* – для встановлення подібності й відмінностей результатів досліджень інших авторів при оцінюванні та вимірюванні ними економічного результату діяльності підприємства й уточнення його дефініції; *групування показників* – для оперування великою кількістю статистичних матеріалів для подальшої розробки та визначення показників оцінки економічного результату й рентабельності діяльності підприємств; *економіко-математичного моделювання* – при розробці методики визначення величини зміни фінансового стану підприємства у вартісному виразі за досліджуваній період; *експертних оцінок* – при встановленні коефіцієнтів вагомості до складових комплексного показника оцінки економічного результату діяльності підприємства; *статистичного та кореляційного аналізу* – при встановленні залежності між величинами прибутку та зміни фінансового стану підприємств; між показниками рентабельності, визначеними за загальноприйнятою й запропонованою методиками; *графічний* – для унаочнення представлення інформації.

Обробка даних здійснювалася з використанням сучасних комп'ютерних технологій.

Інформаційну базу дослідження склали монографії, наукові статті вітчизняних і зарубіжних учених, законодавчі й нормативні акти України, офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики, фінансова, статистична та внутрішня звітність ГЗК Криворізького басейну, дані офіційних сайтів мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації розвинуто теоретичні й методичні основи оцінки економічних результатів діяльності підприємств з урахуванням ступеня кризи їх фінансового стану. Основні положення дисертації, що мають наукову новизну і виносяться на захист, полягають у такому:

удосконалено:

– інструментарій до визначення економічного результату діяльності підприємства. Зокрема запропоновано цільовий підхід до його оцінювання, що зумовлює бінарну сутність зазначеного результату. На відміну від існуючих підходів, пропонується крім традиційної складової (величини прибутку) враховувати ще й зміну фінансового стану підприємства. Це дозволяє розширити змістове наповнення його дефініції та на підставі двох факторів визначати економічний результат діяльності підприємства;

– методичний підхід до визначення величини зміни фінансового стану підприємства у вартісному виразі. На відміну від існуючих підходів для цього запропоновано розраховувати різницю дефіцитів чистих оборотних активів, визначених, відповідно, на початок і кінець досліджуваного періоду. Значення дефіциту чистих оборотних активів знаходиться як величина, на яку необхідно збільшити оборотні активи за умови незмінності відповідних їм поточних зобов'язань таким чином, щоб забезпечити відповідність фактичних і нормативних значень показників, що застосовуються при оцінці фінансового стану. При цьому поточні зобов'язання й активи ранжуються, між ними встановлюється відповідність за строками їх погашення і ступенями ліквідності. Визначаються величини дефіциту кожного виду активів, які приводяться між собою до порівнянного виду та підсумовуються. Зазначений підхід дозволяє коректно визначати величину зміни фінансового стану підприємства у вартісному виразі;

– методичний підхід до визначення економічного результату від зміни фінансового стану підприємства. На відміну від існуючих підходів, зазначений результат характеризується мультиплікативною функцією від показників рентабельності та дефіциту чистих оборотних активів. Використання цього підходу дозволяє забезпечити при розробці комплексного показника оцінки економічних результатів діяльності підприємства однорідність і зіставність його складових;

– визначення особливостей розрахунку економічного результату від зміни фінансового стану підприємства виключно внаслідок управління його фінансовими ресурсами. На відміну від існуючих підходів, усі заходи, унаслідок яких змінюється фінансовий стан підприємства, розподілено на дві групи: заходи, притаманні операційній діяльності підприємства, основним результатом яких є одержання прибутку, супутнім – зміна його фінансового стану; заходи з управління фінансовими ресурсами, унаслідок яких відбувається покращення (погіршення) фінансового стану підприємства без зміни його прибутку. Запропоновано для визначення шуканого економічного результату проводити коригування сум активів і пасивів підприємства до умови безприбутковості (беззбитковості) його діяльності в частині прибутку до виплати відсотків і податків. Це дозволяє виключити вплив зазначеного прибутку на оцінку величини зміни фінансового стану підприємства у вартісному виразі і, як наслідок, – його подвійного врахування в процесі оцінки економічного результату діяльності підприємства;

– методичний підхід до діагностики ступенів кризи фінансового стану підприємства. Запропоновано показник достатності чистих оборотних активів підприємства, який, на відміну від існуючих, характеризується відношенням дефіциту цих активів на кінець досліджуваного періоду до величини виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за зазначений період. Це дозволяє при визначенні

ступенів кризи фінансового стану підприємства врахувати як результати його діяльності за досліджуваний період, так і всі накопичення на кінець цього періоду;

– методичний підхід до визначення економічної результативності діяльності підприємства. На відміну від існуючих підходів, він забезпечує використання обмежень, пов'язаних з інтересами основних груп стейкхолдерів. Запропоновано в якості обмежень використовувати попередньо узгоджені зі стейкхолдерами суми дивідендів, заробітної плати тощо. При цьому якщо фактичні значення величин результатів, що характеризують інтереси окремої групи стейкхолдерів, менші від попередньо узгоджених або не враховані взагалі, то при визначенні результатів і витрат використовуються попередньо узгоджені величини. Це дає змогу врахувати інтереси основних груп стейкхолдерів при оцінці економічної результативності діяльності підприємства й не допустити її штучного збільшення за рахунок утиску інтересів цих стейкхолдерів, у тому числі при виникненні кризової ситуації;

дістали подальшого розвитку:

– аналітичний інструментарій економічного оцінювання показників рентабельності підприємств. При цьому, на відміну від існуючих підходів, з витратами на виробництво, сумою активів, власного капіталу підприємства тощо зіставляється розроблений у дисертації комплексний показник оцінки економічного результату діяльності підприємства, а не його прибуток. Це дає можливість оцінити економічну ефективність діяльності підприємства з урахуванням ступеня кризи його фінансового стану;

– визначення показника оцінки ефективності заходів, спрямованих на покращення фінансового стану підприємства. На відміну від існуючих підходів, цей показник запропоновано визначати відношенням величини економічного результату від зміни фінансового стану підприємства внаслідок упровадження вищезазначених заходів до відповідних витрат, пов'язаних з їх здійсненням. Це дозволяє окремо оцінювати доцільність заходів, спрямованих на покращення фінансового стану підприємств.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення дисертаційного дослідження доведено до рівня конкретних методик і пропозицій стосовно вдосконалення процесу оцінки економічних результатів діяльності підприємств з урахуванням ступеня кризи їх фінансового стану на засадах цільового підходу.

Практична значущість теоретичних і методичних положень дослідження підтверджується їх використанням планово-економічними відділами ПАТ «Центральний ГЗК» (акт від 20.02.2013), ПАТ «Південний ГЗК» (акт від 14.01.2015), ПрАТ «Криворіжгаглобуд» (акт від 15.01.2015) та ТОВ «Криворізька будівельна компанія» (акт від 26.12.2014).

Результати дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі ДВНЗ «Криворізький національний університет» при викладанні лекційних курсів і проведенні практичних занять із дисциплін «Економіка підприємств», «Економічна діагностика», «Економічна діагностика підприємств ГМК», «Аналіз господарської діяльності» (акт від 24.12.2014).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом власних наукових досліджень, у ній викладено авторський підхід до формування й розв'язання

актуального наукового завдання щодо оцінки економічних результатів діяльності підприємств з урахуванням ступеня кризи їх фінансового стану. Усі наведені наукові результати є особистим досягненням автора та знайшли відображення в публікаціях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використано лише ті ідеї та положення, що є результатом особистих досліджень здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення, рекомендації та результати дисертації доповідалися, обговорювалися на міжнародних науково-практичних конференціях: «Майбутнє-аудит» (м. Кривий Ріг, 2010–2014 рр.), «Сталий розвиток промисловості та суспільства» (м. Кривий Ріг, 2012 р.), «Foreign language as a means of Prospective Specialists' Mobility in the Context of European integration educational processes» (м. Кривий Ріг, 2013 р.), «Конкурентоспроможність як основа розвитку економіки в сучасних умовах» (м. Одеса, 2014 р.), «Проблеми економіки та менеджменту: оцінка та перспективи вирішення» (м. Львів, 2014 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми і прогресивні напрямки управління економічним розвитком вітчизняних підприємств» (м. Кривий Ріг, 2013 р.).

Публікації результатів дослідження. Основні положення дисертації опубліковано у 22 наукових працях, з них 11 статей – у наукових фахових виданнях України, у тому числі 4 включено до міжнародних наукометричних баз; 11 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел зі 188 найменувань, 11 додатків. Основний зміст викладений на 165 сторінках і містить 12 рисунків, 44 таблиці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, визначено задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих наукових результатів, зв'язок роботи з науковою тематикою, наведено інформацію щодо їх апробації.

У першому розділі «**Теоретичні основи оцінки економічних результатів діяльності підприємств**» досліджено наукові погляди на сутність економічного результату; узагальнено методичні підходи до оцінювання економічного результату діяльності підприємств, обґрунтовано доцільність застосування цільового підходу, у межах якого обґрунтована бінарна сутність економічного результату й розширене змістове наповнення дефініції; визначені напрямки вдосконалення оцінювання економічної ефективності та результативності діяльності підприємств.

Питання оцінювання результатів діяльності підприємств є предметом підвищеної уваги й дискусій науковців. Проведений аналіз літературних джерел дозволив установити, що немає єдності в поглядах науковців на трактування їх сутності та видів. Це пояснюється існуванням різних наукових шкіл, напрямків і завдань дослідження. Виокремлюються такі види результатів: виробничий, фінансовий, економічний, соціальний, екологічний, техніко-технологічний тощо. До конкретних

результатів діяльності підприємства різні дослідники відносять корисний результат, кінцевий результат, матеріальні блага, кінцеву продукцію, продукт тощо.

Акцентовано увагу на дослідженні питань оцінки економічних результатів діяльності підприємств. Після узагальнення найбільш поширених визначень категорії «економічний результат», які використовуються в науковому термінологічному обігу, з'ясовано, що на сьогодні всі вони підлягають розподілу за такими підходами: стратегічним, економічним, фінансовим, бухгалтерським тощо.

Множинність завдань і підходів до оцінювання економічного результату діяльності підприємства призвела до існування значного переліку показників, серед яких економічний ефект, прибуток, фінансовий результат, виручка, валовий дохід, конкурентоспроможність, приріст вартості підприємства, рівень рейтингу, ділової активності, ділової репутації тощо. Кожен із підходів заслуговує на увагу, а їх використання залежить від конкретних завдань і цілей. Проте панівним в економічній науці є традиційне розуміння економічного результату як прибутку підприємства, що покладено в основу цілої низки підходів, різниця між якими полягає в методиці його визначення. Здійснюючи оцінку економічних результатів діяльності ГЗК, крім прибутку науковці пропонують окремо оцінювати величину зміни фінансового стану підприємства, але ці показники не зіставляються. Зазначене дало змогу зробити висновок про існування унарних підходів при визначенні економічного результату. Таким чином, критичний аналіз існуючих методичних підходів до визначення економічного результату діяльності підприємства підтвердив, що перелік таких підходів можна вважати неповним.

З'ясовано, що в умовах кризи підприємства змінюють орієнтири та завдання діяльності. Метою при цьому стає підвищення прибутку й одночасне покращення фінансового стану при здійсненні операційної діяльності. Обґрунтовано, що в контексті досягнення поставленої мети необхідно досягти зіставності показників прибутку та зміни фінансового стану підприємства в одному показнику, який дасть змогу комплексно оцінити економічний результат діяльності підприємства, що зумовило в межах запропонованого цільового підходу бінарну сутність показника (рис. 1). При цьому актуалізується потреба у виборі єдиного критерію оцінки показників прибутку та зміни фінансового стану підприємства. У якості такого вимірника найбільш доцільно застосовувати грошовий. У межах зазначеного підходу пропонується розширити змістове наповнення дефініції «економічний результат», під якою слід розуміти вартісну величину, що відображає кінцевий результат діяльності підприємства за досліджуваний період часу та ґрунтується на одночасному врахуванні прибутку й величини зміни фінансового стану підприємства у вартісному виразі за цей же проміжок часу.

Враховано, що друга складова економічного результату діяльності підприємства, яка характеризується величиною зміни його фінансового стану, має бути однорідною і зіставною з прибутком. Крім того, зазначені складові слід зважувати на відповідні коефіцієнти вагомості, які встановлюються залежно від ступеня кризи фінансового стану підприємства. Обґрунтовано, що при відсутності кризи фінансового стану підприємства коефіцієнт вагомості другої складової повинен дорівнювати нулю.

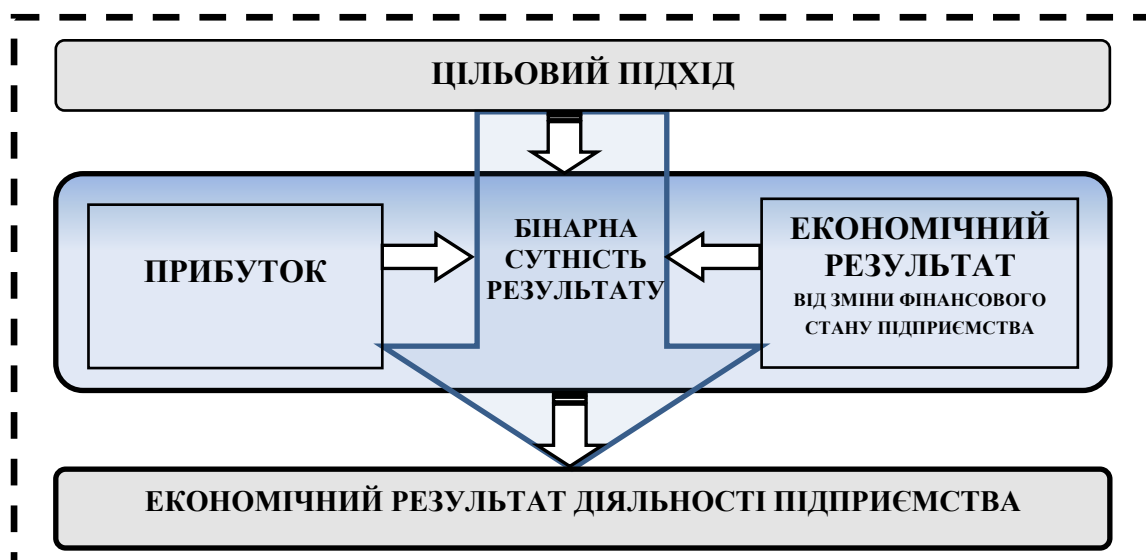

Рис. 1. Цільовий підхід до визначення економічного результату діяльності підприємства, що зумовлює його бінарну сутність

Діагностика ступенів кризи фінансового стану підприємств науковцями здійснюється з використанням або системи показників, або інтегрального чи комплексного показника. Оскільки використання одного комплексного показника видається доцільним, обґрунтовано необхідність розробки відповідної шкали ідентифікації ступенів кризи фінансового стану підприємств. Установлено, що при визначенні ступенів кризи необхідно враховувати всі критерії, а саме: ліквідність, доходність, фінансову стійкість. Для збереження цілісності дослідження при визначенні економічного результату врахування критеріїв «ліквідність» і «фінансова стійкість» повинне здійснюватись за тими ж підходами, що пропонуються до застосування при оцінці величини зміни фінансового стану підприємства у вартісному виразі.

Обґрунтовано, що при визначенні ступенів кризи фінансового стану ГЗК доцільно визначати коефіцієнти, які характеризують співвідношення оборотних активів різних ступенів їх ліквідності та відповідних їм поточних зобов'язань, а також показники фінансової стійкості, які оцінюють ступінь забезпеченості власними оборотними коштами. Ураховано, що показники, які визначають структуру капіталу, доцільно використовувати в якості обмежень для остаточних висновків щодо відсутності кризи фінансового стану підприємства.

Підтримано класичний підхід до оцінювання економічної ефективності діяльності підприємства, заснований на співвідношенні показників результату і витрат (ресурсів), здійснених для досягнення цього результату. Систематизація досліджень номенклатури показників, які використовуються для оцінки економічної ефективності, дала змогу виокремити ключові види прибутку та показники, з якими вони зіставляються, і встановити до них коефіцієнти вагомості. Обґрунтовано, що при визначенні економічної ефективності діяльності підприємств доцільно зіставляти економічний результат діяльності підприємства з видами витрат (ресурсів) відповідно до виокремленої номенклатури та з урахуванням коефіцієнтів вагомості.

За результатами узагальнення теоретичних напрацювань виявлено, що категорія результативності переважно базується на досягненні поставлених цілей, виражених у конкретному результаті. Однак сам результат для певних груп стейкхолдерів підприємства (топ-менеджерів, акціонерів і працівників) буде різним, оскільки вони мають свої окремі інтереси й цілі. Так, інтереси працівників підприємства полягають у підвищенні заробітної плати, акціонерів – в одержанні дивідендів і підвищенні вартості підприємства, а інтереси топ-менеджерів, які прагнуть забезпечити прибутковість, ліквідність та стійкість підприємства, у цьому контексті збігаються з інтересами самого підприємства. При цьому результати для одних груп стейкхолдерів є витратами для інших. Водночас слід урахувувати, що при наявності кризової ситуації топ-менеджери, досягаючи поставлених цілей, можуть бути змушені допустити зниження заробітної плати, зменшення або не виплату дивідендів тощо. Установлено, що ці заходи не повинні позитивно впливати на величину економічної результативності діяльності підприємства, тому при визначенні її величини доцільно враховувати обмеження, пов'язані з інтересами основних груп стейкхолдерів. У якості обмежень запропоновано використовувати попередньо узгоджені зі стейкхолдерами суми дивідендів, заробітної плати тощо. Обґрунтовано, що якщо фактичні значення виплачених сум менші, ніж попередньо узгоджені, то для розрахунку їх економічної результативності доцільно використовувати попередньо узгоджені значення. Аналогічно можна враховувати інтереси інших груп стейкхолдерів, якщо це буде необхідним для підприємства.

У другому розділі **«Методичні засади оцінки економічного результату підприємства від зміни його фінансового стану»** удосконалено методичний підхід до визначення величини зміни фінансового стану підприємства у вартісному виразі за досліджуваний період; розроблено методичний підхід до визначення економічного результату від зміни фінансового стану підприємства; здійснено розрахунки з коригування сум активів і пасивів досліджуваних підприємств шляхом їх приведення до величин, визначених за умови безприбутковості (беззбитковості) їх діяльності відносно прибутку до виплати відсотків і податків; визначено особливості розрахунку економічного результату від зміни фінансового стану підприємства виключно внаслідок управління його фінансовими ресурсами.

Доведено, що зміна фінансового стану підприємства може відбуватись у двох випадках: 1) при здійсненні операційної діяльності підприємства, спрямованої насамперед на збільшення виручки й зростання прибутку. При цьому зміна фінансового стану підприємства є супутнім результатом; 2) унаслідок управління фінансовими ресурсами підприємства. При цьому не відбувається збільшення прибутку. Своєю чергою, управління фінансовими ресурсами охоплює як цілеспрямовані заходи, покликані покращувати фінансовий стан підприємства, так і поточну його діяльність, пов'язану з формуванням і погашенням дебіторської та кредиторської заборгованостей, залученням зовнішніх джерел фінансування, веденням претензійної роботи тощо. Доведено тісний зв'язок між величинами прибутку й зміни фінансового стану підприємства в цілому.

Обґрунтовано, що при оцінюванні економічного результату діяльності підприємства в межах запропонованого цільового підходу необхідно уникнути подвійного врахування суми прибутку до виплати відсотків і податків (ЕВІТ). У

зв'язку з цим доведена доцільність урахування економічного результату від зміни фінансового стану, що формується виключно внаслідок операцій, пов'язаних з управлінням фінансовими ресурсами. Для цього необхідно визначити величину зміни фінансового стану підприємства за умови його безприбутковості та беззбитковості діяльності відносно прибутку ЕВІТ. Ураховано, що величина зміни фінансового стану підприємства не приносить прибутку.

Розроблено методичний підхід до визначення величини зміни фінансового стану підприємства за умови його безприбутковості та беззбитковості діяльності відносно прибутку ЕВІТ й обґрунтовано логіку коригування. Його порядок доцільно здійснювати в оберненій послідовності формування різних видів прибутку, тобто з величини чистого прибутку підприємства (ЕАТ) поступово до величини прибутку до виплати відсотків і податків (ЕВІТ).

Так, відновлення прибутку до виплати податків (ЕВТ) здійснюється шляхом збільшення прибутку ЕАТ на суму податку за оцінюваний період. При цьому зменшується величина поточних зобов'язань підприємства за розрахунками з бюджетом і збільшується нерозподілений прибуток на розмір податку за оцінюваний період.

Відновлення прибутку ЕВІТ здійснюється шляхом збільшення прибутку ЕВТ на величину сплачених відсоткових поточних та довгострокових зобов'язань кредиторам за оцінюваний період. При цьому зменшується розмір відсоткових зобов'язань підприємства й збільшується нерозподілений прибуток. Після відновлення прибутку ЕВІТ здійснюється коригування сум активів і пасивів підприємства до величин, визначених за умови його не отримання (рис. 2). Передбачено, що коригування необхідно проводити шляхом зменшення величини активів та збільшення сум зобов'язань з одночасним зменшенням нерозподіленого прибутку до умови рівності прибутку ЕВІТ нульовому значенню. У випадку одержання підприємством збитку виконуються обернені дії до досягнення умови беззбитковості його діяльності.

Виконано практичне коригування суми активів і пасивів досліджуваних ГЗК шляхом їх відновлення до величин, визначених за умови відсутності прибутку ЕВІТ за 2006–2014 рр. Складено коригувальні баланси.

Аби вдосконалити існуючі методичні підходи до діагностики ступенів кризи фінансового стану підприємства, запропоновано розраховувати показник дефіциту чистих оборотних активів. Для його визначення всі оборотні активи проранжовані за ступенями їх ліквідності, а поточні зобов'язання – за строками, протягом яких вони підлягають погашенню.

Для визначення величини зміни фінансового стану підприємства у вартісному виразі розроблено економіко-математичну модель, що передбачає розрахунок дефіциту й надлишку чистих оборотних активів підприємства. Під дефіцитом (надлишком) розуміється величина, на яку потрібно збільшити (можливо, зменшити) оборотні активи за умови незмінності величини відповідних їм поточних зобов'язань для забезпечення відповідності фактичних і нормативних значень коефіцієнтів оцінки фінансового стану. Обґрунтовано, що неможливий ефект заміщення більш ліквідних активів менш ліквідними. Тому дефіцит чистих оборотних активів підприємства може покриватися тільки за рахунок надлишку чистих оборотних активів із більшим ступенем ліквідності. Зворотне коригування показників не передбачається.

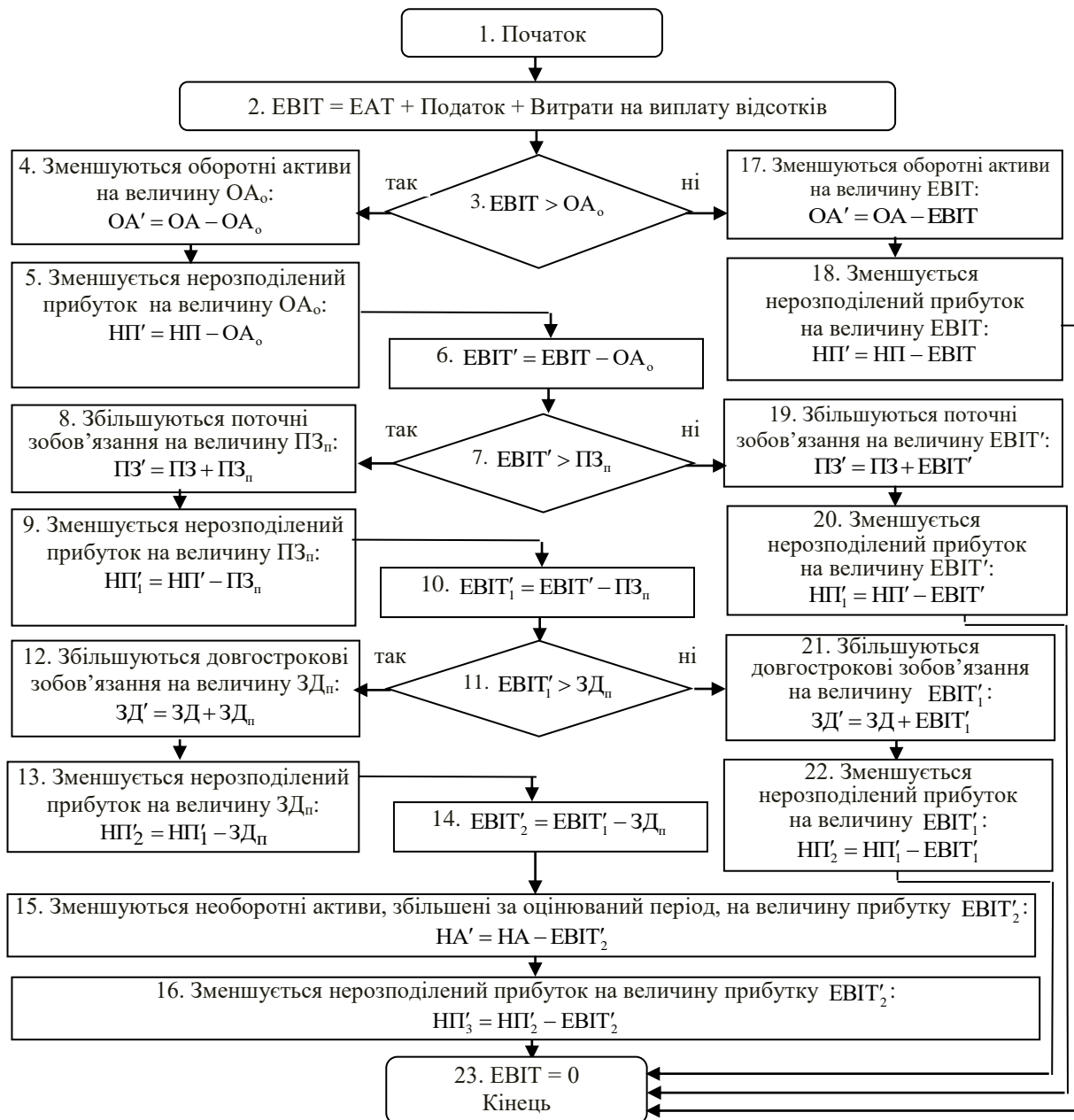

Рис. 2. Блок-схема алгоритму коригування суми активів і пасивів підприємства до умови неотримання ним прибутку EBIT

Умовні позначення: EAT – чистий прибуток підприємства на кінець досліджуваного періоду, грн; Податок – податок на прибуток підприємства на кінець досліджуваного періоду, грн; Витрати на виплату відсотків – відсоткові поточні та довгострокові зобов'язання, сплачені у досліджуваному періоді кредитором, грн; НП – нерозподілений прибуток підприємства на кінець досліджуваного періоду, грн; НП', НП₁', НП₂', НП₃' – скоригована величина нерозподіленого прибутку підприємства, грн; EBIT – прибуток до виплати відсотків і податків на кінець досліджуваного періоду, грн; EBIT', EBIT₁', EBIT₂' – скоригована величина прибутку до виплати відсотків і податків, грн; OA – оборотні активи підприємства на кінець досліджуваного періоду, грн; OA₀ – оборотні активи, утворені протягом досліджуваного періоду, грн; OA' – скоригована величина оборотних активів підприємства, грн; ПЗ – поточні зобов'язання підприємства на кінець досліджуваного періоду, грн; ПЗ_н – поточні зобов'язання, погашені в досліджуваному періоді, грн; ПЗ' – скоригована величина поточних зобов'язань підприємства, грн; ЗД – довгострокові зобов'язання підприємства на кінець досліджуваного періоду, грн; ЗД_н – довгострокові зобов'язання, погашені в досліджуваному періоді, грн; ЗД' – скоригована величина довгострокових зобов'язань підприємства, грн; НА – необоротні активи підприємства на кінець досліджуваного періоду, грн; НА' – скоригована величина необоротних активів підприємства, грн.

Сума дефіцитів чистих оборотних активів різних ступенів ліквідності, приведена до порівнянного виду з величиною дефіциту активів, поставленими у відповідність із поточними зобов'язаннями з найбільшим строком погашення, характеризує загальну величину дефіциту чистих оборотних активів підприємства.

Визначається величина зміни фінансового стану підприємства у вартісному виразі ($\Delta\Phi C$) як різниця розміру дефіциту чистих оборотних активів підприємства на початок і, відповідно, кінець оцінюваного періоду:

$$\Delta\Phi C = \text{Деф} \text{ЧА}_{T_n} - \text{Деф} \text{ЧА}_{T_k}, \quad (1)$$

де $\text{Деф} \text{ЧА}_{T_n}$, $\text{Деф} \text{ЧА}_{T_k}$ – величина дефіциту чистих оборотних активів підприємства, відповідно, на початок і кінець досліджуваного періоду, грн.

Запропоновано величину економічного результату ($\Delta E\Phi C$) від зміни фінансового стану підприємства у вартісному виразі визначати за формулою

$$\Delta E\Phi C = P_{\text{ча}} \times \Delta\Phi C, \quad (2)$$

де $P_{\text{ча}}$ – рентабельність чистих оборотних активів підприємства, частка од.

Використання розрахованої таким чином величини $\Delta E\Phi C$ при визначенні комплексного показника оцінки економічних результатів діяльності підприємств дає змогу забезпечити однорідність його складових.

У третьому розділі «**Оцінка економічних результатів і економічної ефективності діяльності гірничо-збагачувальних комбінатів Кривбасу з урахуванням ступеня кризи їх фінансового стану**» розроблено шкалу для діагностики ступенів кризи фінансового стану підприємства; запропоновано комплексний показник оцінки економічного результату діяльності підприємства, до складових якого встановлені коефіцієнти вагомості, які пропонується визначати залежно від ступеня кризи фінансового стану підприємства; здійснено розрахунки комплексного показника оцінки економічного результату діяльності підприємств, що досліджуються; удосконалено аналітичний інструментарій економічного оцінювання рентабельності підприємств; розроблено показник оцінки ефективності заходів, спрямованих на покращення фінансового стану підприємств.

Ступінь кризи фінансового стану підприємства запропоновано визначати на підставі показника достатності чистих оборотних активів ($K_{\text{дча}}$), що враховує і результат його діяльності за досліджуваний період, і всі накопичення на кінець цього періоду:

$$K_{\text{дча}} = 1 - \frac{\text{Деф} \text{ЧА}_{T_k}}{B_{T_k}}, \quad (3)$$

де B_{T_k} – виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на кінець досліджуваного періоду, грн.

Розроблено шкалу, що дозволяє на підставі значення показника достатності чистих оборотних активів визначити ступінь кризи фінансового стану підприємства (рис. 3).

Якщо значення цього показника дорівнює одиниці, то згідно зі шкалою це свідчить про відсутність кризи фінансового стану підприємства відносно покриття його поточних зобов'язань. Водночас ураховано, що для остаточного висновку щодо відсутності кризи повинен оцінюватися коефіцієнт автономії, який характеризує структуру капіталу. Якщо значення останнього більше від нормативу, то висновок про відсутність кризи підтверджується, у протилежному випадку – встановлюється легкий ступінь кризи.

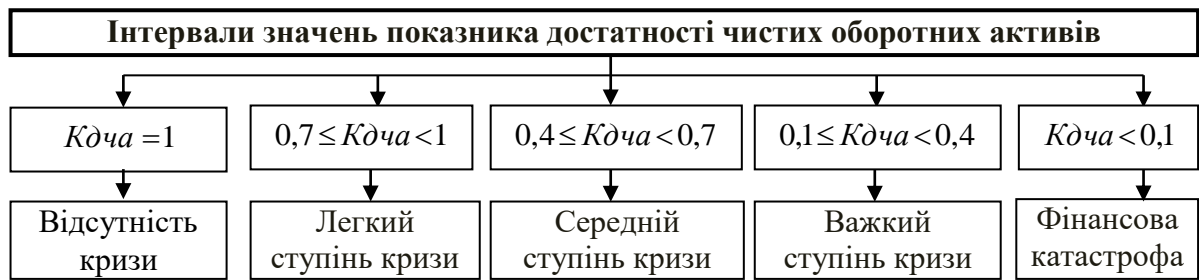

Рис. 3. Шкала визначення ступеня кризи фінансового стану підприємства

Розроблено комплексний показник оцінки економічного результату діяльності підприємства ($KПер$), що враховує величини прибутку й економічного результату від зміни фінансового стану підприємства у вартісному виразі. Він розраховується за формулою

$$KПер = P_o \times k_1 + \Delta E\Phi C \times k_2, \quad (4)$$

де P_o – прибуток (збиток), утворений протягом оцінюваного періоду, грн; k_1, k_2 – коефіцієнти вагомості, установлені до складових показника залежно від ступеня кризи фінансового стану підприємства, частка од.

На прикладі досліджуваних ГЗК визначена величина комплексного показника оцінки економічних результатів їх діяльності та його складових (табл. 1).

Таблиця 1

Результати визначення комплексного показника оцінки економічного результату діяльності ГЗК Кривбасу, 2014 р.

Підприємство	Ступінь кризи фінансового стану		ЕВІТ, тис. грн	k_1 , частка од.	$\Delta E\Phi C$, тис. грн	k_2 , частка од.	$KПер$, тис. грн
	2013 р.	2014 р.					
ПАТ «Інгулецький ГЗК»	Відсутня	Середній	6929685	0,5	-1976354	0,5	2476666
ПАТ «Північний ГЗК»	Відсутня	Легкий	5134715	0,7	189756	0,3	3651227
ПАТ «Центральний ГЗК»	Відсутня	Відсутня	686920	1,0	99029	0	686920
ПАТ «Південний ГЗК»	Відсутня	Відсутня	8212392	1,0	0	0	8212392

Установлено, що на всіх досліджуваних ГЗК у 2013 р. була відсутня криза їх фінансового стану. У 2014 р. діагностовано наявність кризи на ПАТ «Інгулецький ГЗК» та ПАТ «Північний ГЗК», для яких визначено, відповідно, середній і легкий ступені. Зміна ступеня кризи зумовила у 2014 р. погіршення величини зміни фінансового стану у вартісному виразі зазначених підприємств. У зв'язку з цим розраховане значення комплексного показника оцінки економічного результату діяльності ПАТ «Інгулецький ГЗК» та ПАТ «Північний ГЗК» є меншим, ніж величина їх прибутку ЕВІТ, відповідно, на 4453019,0 тис. грн та 1483488,0 тис. грн. За відсутності кризи фінансового стану на ПАТ «Центральний ГЗК» та ПАТ «Південний ГЗК» у 2013–2014 рр. значення комплексного показника оцінки економічного результату їх діяльності дорівнює величині їх прибутку ЕВІТ.

Удосконалено аналітичний інструментарій економічного оцінювання рентабельності підприємств. Запропоновано в якості чисельника при визначенні показників рентабельності використовувати розроблений комплексний показник оцінки економічного результату діяльності підприємства. Установлено номенклатуру показників рентабельності діяльності підприємств за авторською методикою.

У табл. 2 наведені значення показників рентабельності продаж, визначених за загальноприйнятою й авторською методиками на досліджуваних ГЗК (табл. 2).

Рентабельність продаж досліджуваних ГЗК, визначена за загальноприйнятою й авторською методиками, 2014 р., %

Підприємство	Рентабельність продаж, визначена за загальноприйнятою методикою	Рентабельність продаж, визначена за запропонованою методикою
ПАТ «Інгулецький ГЗК»	52,1	18,6
ПАТ «Північний ГЗК»	34,8	24,7
ПАТ «Центральний ГЗК»	9,3	9,3
ПАТ «Південний ГЗК»	71,1	71,1

Значення показника рентабельності продаж, розраховане за запропонованою методикою, є меншим у 2014 р. на ПАТ «Інгулецький ГЗК» та ПАТ «Північний ГЗК», ніж визначене за загальноприйнятою методикою.

З урахуванням результатів проведеного аналізу величин рентабельності, визначених як за загальноприйнятою, так і за запропонованою методиками, на досліджуваних ГЗК за 2007–2014 рр. встановлено залежність між цими показниками.

Запропоновано показник оцінки економічної ефективності здійснених заходів, спрямованих на покращення фінансового стану підприємств:

$$E_{\text{фс}} = \frac{\Delta E_{\text{ФС}}}{B_{\text{нфс}}}, \quad (5)$$

де $E_{\text{фс}}$ – показник оцінки економічної ефективності здійснених заходів, спрямованих на покращення фінансового стану підприємства, частка од.; $B_{\text{нфс}}$ – величина витрат, безпосередньо пов'язаних зі здійсненням заходів, спрямованих на покращення фінансового стану підприємств, грн.

Запропонований показник дає змогу визначати ефективність і доцільність заходів, спрямованих на покращення фінансового стану підприємства, зокрема шляхом скорочення дебіторського боргу, погашення кредиторської заборгованості, позик, банківських кредитів тощо або відстроченням строків погашення поточних зобов'язань.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі проведеного дослідження на теоретичному й прикладному рівнях наведено нове вирішення актуального наукового завдання, що полягає в удосконаленні оцінки економічних результатів діяльності підприємств з урахуванням ступеня кризи їх фінансового стану. Запропоновано цільовий підхід до його визначення, що зумовлює бінарну сутність зазначеного результату. У межах цільового підходу розширено поняття «економічний результат» і розроблено комплексний показник його оцінки. Основні теоретичні узагальнення, висновки й рекомендації практичного характеру відображають вирішення завдань дисертації відповідно до поставленої мети та зводяться до наступного:

1. З'ясовано, що існують наукові підходи до оцінювання економічного результату діяльності підприємства, у яких пропонується крім прибутку окремо оцінювати величину зміни його фінансового стану. При цьому в процесі оцінки жоден з авторів не зіставляв їх. Запропоновано цільовий підхід до визначення економічного результату діяльності підприємства, що дозволив розширити змістове

наповнення дефініції «економічний результат» та обумовив його бінарну сутність. Цей результат пропонується визначати на підставі одночасного врахування величин прибутку й економічного результату підприємства від зміни його фінансового стану. Обґрунтовано, що зазначені величини повинні зважуватись на відповідні коефіцієнти вагомості, установлені залежно від ступеня кризи фінансового стану підприємства.

2. Розроблено економіко-математичну модель визначення величини зміни фінансового стану підприємства у вартісному виразі. Ця модель передбачає визначення різниці дефіциту чистих оборотних активів підприємства, відповідно, на початок і кінець досліджуваного періоду. Показник дефіциту чистих оборотних активів характеризується величиною, на яку необхідно збільшити оборотні активи, щоб забезпечити відповідність фактичних і нормативних значень коефіцієнтів оцінки фінансового стану за умови сталості величини поточних зобов'язань. Загальна величина дефіциту чистих оборотних активів визначається як сума дефіцитів чистих оборотних активів різних ступенів ліквідності, що приводяться до порівнянного виду з активами, поставленими у відповідність із поточними зобов'язаннями, які мають найбільший строк погашення.

3. Визначено величину зміни фінансового стану ГЗК у вартісному виразі за 2007–2014 рр. З'ясовано, що на кінець 2014 р. величина дефіциту чистих оборотних активів на ПАТ «Інгулецький ГЗК» збільшилась, на ПАТ «Північний ГЗК» та ПАТ «Центральний ГЗК» зменшилась, а на ПАТ «Південний ГЗК» не було дефіциту чистих оборотних активів ні на початок, ні на кінець року.

4. Встановлено, що складова економічного результату діяльності підприємства, яка характеризується величиною зміни його фінансового стану, повинна бути зіставною із прибутком.

Запропоновано економічний результат від зміни фінансового стану підприємства розраховувати як добуток величин різниці дефіциту чистих оборотних активів підприємства та їх рентабельності.

Виявлено залежність величини зміни фінансового стану підприємства від його прибутку. Обґрунтовано, що при визначенні комплексного показника оцінки економічного результату діяльності підприємства необхідно уникнути подвійного врахування суми прибутку до виплати відсотків і податків у його складових. Доведено, що зазначеного можливо досягти шляхом визначення економічного результату від зміни фінансового стану, що формується виключно під впливом операцій, пов'язаних з управлінням фінансовими ресурсами.

5. Обґрунтовано особливості оцінювання економічного результату від зміни фінансового стану підприємства, що формується виключно внаслідок управління його фінансовими ресурсами. Визначення цього результату зумовлює необхідність коригування суми активів і пасивів підприємства таким чином, щоб величина його прибутку (збитку) до виплати відсотків та податків дорівнювала нулю. У випадку, якщо в результаті діяльності підприємство отримало зазначений прибуток, коригування проводиться шляхом зменшення величини активів і збільшення сум зобов'язань з одночасним зменшенням нерозподіленого прибутку. Інакше, якщо підприємство є збитковим, виконуються обернені операції.

Здійснено коригування сум активів і пасивів досліджуваних ГЗК за 2006–2014 рр. Складено коригувальні баланси.

6. Для оцінки ступенів кризи фінансового стану підприємства запропоновано показник достатності чистих оборотних активів, який визначається як різниця між одиницею й величиною відношення дефіциту чистих оборотних активів підприємства на кінець досліджуваного періоду до величини виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за зазначений період.

Розроблено шкалу, яка дає змогу на підставі значення показника достатності чистих оборотних активів визначити ступінь кризи фінансового стану підприємства. Проведено діагностику ступеня кризи фінансового стану досліджуваних ГЗК за 2006–2014 рр. З'ясовано, що у 2014 р. фінансовий стан ПАТ «Інгулецький ГЗК» характеризувався середнім ступенем кризи, ПАТ «Північний ГЗК» – легким. Фінансовий стан ПАТ «Центральний ГЗК» та ПАТ «Південний ГЗК» був оцінений як безкризовий.

7. Розраховано значення комплексного показника оцінки економічного результату діяльності досліджуваних ГЗК за 2007–2014 рр. Визначено, що у 2014 р. значення цього показника на ПАТ «Інгулецький ГЗК» та ПАТ «Північний ГЗК» є меншим, ніж величина їх прибутку, що пояснюється погіршенням їхнього фінансового стану за цей період. Зазначений комплексний показник оцінки економічного результату діяльності ПАТ «Центральний ГЗК» та ПАТ «Південний ГЗК» у 2014 р. дорівнював відповідним величинам прибутку цих підприємств унаслідок безкризового їх фінансового стану на кінець цього року.

8. Виявлено, що категорія економічної результативності переважно базується на досягненні поставлених цілей. Водночас цілі для різних груп стейкхолдерів підприємства є відмінними, а в ряді випадків – протилежними, що ускладнює їх урахування в одному показнику оцінки економічної результативності. Запропоновано враховувати цілі основних груп стейкхолдерів у показниках результативності таким чином, щоб у разі їх недотримання це не призвело до штучного покращення значень даних показників. Зокрема враховано, що головною метою акціонерів є отримання максимальних дивідендів і досягнення найбільшого зростання вартості підприємства. Для персоналу найбільш важливим є збільшення заробітної плати та соціального забезпечення.

Очевидно, що зниження зазначених виплат порівняно з попередньо узгодженими їх сумами призведе до штучного збільшення як величини зміни фінансового стану підприємства, так і його прибутку. Для недопущення цього пропонується при оцінюванні фактичної результативності враховувати попередньо узгоджені зі стейкхолдерами величини цих показників, якщо вони перевищують фактичні.

9. На основі використання розробленого комплексного показника оцінки економічного результату діяльності підприємства розраховано рентабельність продаж на досліджуваних ГЗК за 2007–2014 рр. За результатами аналізу визначено, що у 2014 р. найбільша ефективність продаж була на ПАТ «Південний ГЗК» (становила 71,1 %), а найменша – на ПАТ «Центральний ГЗК» (9,3 %).

10. Обґрунтовано, що при визначенні економічної ефективності заходів, спрямованих на покращення фінансового стану підприємства, слід ураховувати економічний результат від зміни його фінансового стану, який формується внаслідок їх провадження. З урахуванням витрат, пов'язаних зі здійсненням цих заходів (зокрема зі скороченням дебіторського боргу, погашенням кредиторської заборгованості, позик, банківських кредитів тощо або відстроченням строків погашення поточних зобов'язань) розроблено відповідний показник, що дозволяє визначати їх економічну ефективність.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Буркова Л. А. Аналіз комплексного показника ефективності діяльності гірничо-збагачувальних комбінатів Кривбасу / В. Я. Нусінов, Я. В. Нусінова, Л. А. Буркова // Вісник Криворізького технічного університету : зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 26. – С. 324–329. *Здобувачем установлено ступені кризи ГЗК Кривбасу та визначено ефективність їх діяльності за запропонованою методикою.*

2. Буркова Л. А. Методичні аспекти діагностики кризового стану на підприємствах / В. Я. Нусінов, Л. А. Буркова // Вісник Житомирського державного технологічного університету : науковий журнал. Серія: економічні науки. – 2011. – № 2(56). – Ч. 2. – С. 82–85. *Здобувачем удосконалено методичний підхід до визначення нестачі (надлишку) активів підприємства.*

3. Буркова Л. А. Визначення рівня фінансового стану за умови, що підприємство не отримало прибуток або збиток в оцінюваному періоді / В. Я. Нусінов, Л. А. Буркова // Вісник Донецького національного університету : науковий журнал. Серія В: економіка і право. – 2011. – № 1. – Т. 1. – С. 267–271. *Здобувачем удосконалено методичний підхід до визначення величини зміни рівня фінансового стану підприємства у вартісному виразі без впливу на нього прибутку або збитку.*

4. Буркова Л. А. Методичні основи інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємств / Я. В. Нусінова, Л. А. Буркова // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну : науковий журнал. – 2013. – № 2(70). – С. 170–175. *Здобувачем запропоновано комплексний показник оцінки економічних результатів діяльності підприємств.*

5. Буркова Л. А. Дослідження економічної сутності понять «прибуток» та «фінансовий результат» та їх вплив на оцінку економічних результатів діяльності / Л. А. Буркова // Агросвіт. – Київ, 2014. – № 19. – С. 50–58.

6. Буркова Л. А. Особливості оцінки економічної ефективності впровадження заходів по подоланню кризового стану на гірничо-збагачувальних комбінатах / В. Я. Нусінов, Л. А. Буркова // Економічний вісник Національного гірничого університету. Серія: економічні науки. – 2015. – № 1(49). – С. 82–88. *Здобувачем розроблено підхід до оцінки ефективності заходів, спрямованих на покращення фінансового стану підприємства.*

7. Буркова Л. А. Оцінка заходів щодо подолання кризи на гірничо-збагачувальних комбінатах [Електронний ресурс] / Л. А. Буркова // Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання. – Київ, 2015. – № 1. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4113>.

У наукових фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

8. Буркова Л. А. Оцінка економічних результатів діяльності підприємства з урахуванням показника «дефіцит активів» / Л. А. Буркова // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму (Index Copernicus, РИНЦ, Ulrich's Periodicals Directory) : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ, 2013. – № 1(6). – С. 43–50.

9. Буркова Л. А. Оцінка економічних результатів діяльності підприємства з урахуванням структури його фінансового стану / Л. А. Буркова // Інвестиції: практика та досвід (Google Scholar). – Київ, 2014. – № 6. – С. 79–89.

10. Буркова Л. А. Сутність та підходи до оцінки економічних результатів діяльності підприємств / Л. А. Буркова // Луцький національний технічний університет. Економічний форум (РИНЦ, Ulrich's Periodicals Directory). – Луцьк, 2014. – № 4. – С. 114–121.

11. Буркова Л. А. Теоретичні основи оцінки ефективності діяльності підприємств та шляхи її удосконалення / Л. А. Буркова // Інноваційна економіка (РИНЦ) : науково-виробничий журнал. – Тернопіль, 2014. – № 4 (53). – С. 145–153.

В інших наукових виданнях:

12. Буркова Л. А. Коригування балансу до умови його безбитковості для визначення рівня фінансового стану / В. Я. Нусінов, Л. А. Буркова // Майбутнє-аудит : міжнар. наук.-практ. конф., 15 груд. 2010 р. : тези доп. – Кривий Ріг, 2010. – С. 30–32. *Здобувачем запропонована методика коригування суми активів і пасивів підприємства до умови безбитковості діяльності.*

13. Буркова Л. А. Методика діагностики кризового стану на підприємствах / Л. А. Буркова // Майбутнє-аудит : міжнар. наук.-практ. конф., 9 груд. 2011 р. : тези доп. – Кривий Ріг, 2011. – С. 157–160.

14. Буркова Л. А. Методичні основи інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємств / Л. А. Буркова // Сталій розвиток промисловості та суспільства : міжнар. наук.-техн. конф., 22–25 трав. 2012 р. : тези доп. – Кривий Ріг, 2012. – Т 1. – С. 73.

15. Буркова Л. А. Удосконалення методики комплексної оцінки ефективності діяльності підприємств / Я. В. Нусінова, Л. А. Буркова // Майбутнє-аудит : міжнар. наук.-практ. конф., 21 груд. 2012 р. : тези доп. – Кривий Ріг, 2012. – С. 83–85. *Здобувачем удосконалено показник комплексної оцінки економічних результатів діяльності підприємств.*

16. Буркова Л. А. Практичне застосування методики визначення рівня фінансового стану підприємства за умови його безприбутковості / Л. А. Буркова // Майбутнє-аудит : міжнар. наук.-практ. конф., 21 груд. 2012 р. : тези доп. – Кривий Ріг, 2012. – С. 108–111.

17. Burkova L. A. Methodical aspects of improvement of the financial state of enterprise / L. A. Burkova // Foreign language as a means of Prospective Specialists' Mobility in the Context of European integration educational processes : міжнар. наук.-практ. конф., 28 бер. 2013 р. : тези доп. – Кривий Ріг, 2013. – С. 183–185. *Здобувачем удосконалено коефіцієнти оцінки ліквідності підприємства.*

18. Буркова Л. А. Оцінка ефективності діяльності підприємств в процесі антикризового управління / В. Я. Нусінов, Л. А. Буркова // Актуальні проблеми і прогресивні напрямки управління економічним розвитком вітчизняних підприємств : III Всеукраїнська наук.-практ. конф., 23–24 квіт. 2013 р. : тези доп. – Кривий Ріг, 2013. – Т. 1. – С. 396–401. *Здобувачем запропоновано показник усередненої оцінки ефективності діяльності.*

19. Буркова Л. А. Удосконалення показника оцінки економічних результатів діяльності підприємства / Я. В. Нусінова, Л. А. Буркова // Майбутнє-аудит : міжнар. наук.-практ. конф., 27 лист. 2013 р. : тези доп. – Кривий Ріг, 2013. – С. 103–106. *Здобувачем проведено огляд літературних джерел щодо сутності поняття результат діяльності підприємства.*

20. Буркова Л. А. Економічна сутність поняття «фінансовий стан» та пропозиції щодо удосконалення його оцінки / Л. А. Буркова // Конкурентоспроможність як основа

розвитку економіки в сучасних умовах : міжнар. наук.-практ. конф., 19–20 вер. 2014 р. : тези доп. – Одеса, 2014. – С. 50–52.

21. Буркова Л. А. Дискусійні питання щодо трактування сутності понять «ефективність» та «результативність» / Л. А. Буркова // Проблеми економіки та менеджменту: оцінка та перспективи вирішення : міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 вер. 2014 р. : тези доп. – Львів, 2014. – Ч. 2. – С. 10–16.

22. Буркова Л. А. Щодо уточнення поняття «економічний результат» / В. Я. Нусінов, Л. А. Буркова // Майбутнє-аудит : міжнар. наук.-практ. конф., 29 лист. 2014 р. : тези доп. – Кривий Ріг, 2014. – С. 30–32. *Здобувачем удосконалено визначення поняття «економічний результат діяльності підприємства».*

АНОТАЦІЯ

Буркова Л. А. Оцінка економічних результатів діяльності підприємств з урахуванням ступеня кризи їх фінансового стану (на прикладі гірничо-збагачувальних комбінатів) – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – ДВНЗ «Криворізький національний університет», Кривий Ріг, 2015.

Дисертацію присвячено розробці інструментарію та практичних рекомендацій щодо оцінки економічних результатів діяльності підприємств з урахуванням ступеня кризи їх фінансового стану.

Запропоновано комплексний показник оцінки економічного результату діяльності підприємства, який характеризується сумою прибутку й величини економічного результату від зміни фінансового стану підприємства у вартісному виразі за цей же проміжок часу. Для зіставлення складових вищезазначеного показника розроблено відповідні економіко-математичні моделі. Запропоновано значення цього показника використовувати при визначенні економічної ефективності діяльності підприємства. Розроблено показник оцінки економічної ефективності заходів, спрямованих на покращення фінансового стану підприємства. Удосконалено методичні підходи до визначення економічної результативності діяльності підприємства з урахуванням інтересів його основних стейкхолдерів. Запропоновано методичні підходи до визначення величини зміни фінансового стану підприємства. Удосконалено методичні підходи до діагностики ступенів кризи фінансового стану підприємства.

Результати дисертаційного дослідження впроваджені на ПАТ «Центральний ГЗК», ПАТ «Південний ГЗК», ПрАТ «Криворіжаглобуд», ТОВ «Криворізька будівельна компанія».

Ключові слова: безприбутковість, величина зміни фінансового стану у вартісному виразі, економічна ефективність, економічний результат, економічна результативність, зіставлення, комплексний показник, прибуток, рентабельність, ступінь кризи.

АННОТАЦИЯ

Буркова Л. А. Оценка экономических результатов деятельности предприятий с учетом степени кризиса их финансового состояния (на примере горно-обогатительных комбинатов) – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам

экономической деятельности). – ГВУЗ «Криворожский национальный университет», Кривой Рог, 2015.

Диссертация посвящена разработке инструментария и практических рекомендаций относительно оценки экономических результатов деятельности предприятий с учетом степени кризиса их финансового состояния.

Расширено содержательное наполнение дефиниции экономического результата деятельности предприятия. Предложено определение комплексного показателя оценки экономических результатов деятельности предприятия, согласно которому он характеризуется суммой прибыли и величины экономического результата от изменения финансового состояния предприятия в стоимостном выражении за этот же промежуток времени. Обосновано, что указанные составляющие должны взвешиваться на соответствующие коэффициенты весомости, которые зависят от степеней кризиса финансового состояния предприятия.

Расширен аналитический инструментарий оценки экономической эффективности деятельности предприятия. Предложено в качестве результата использовать значение вышеуказанного комплексного показателя. Установлена номенклатура показателей рентабельности, рассчитываемых по авторской методике.

Разработан показатель оценки экономической эффективности мероприятий, направленных на улучшение финансового состояния предприятия.

Усовершенствованы методические подходы к определению экономической результативности деятельности предприятия. Предложено в показателях экономической результативности учитывать в качестве ограничений цели разных групп стейкхолдеров.

Усовершенствован методический подход к определению величины изменения финансового состояния предприятия в стоимостном выражении. Разработана экономико-математическая модель, которая предусматривает определение дефицита чистых оборотных активов предприятия. Указанный дефицит предложено определять величиной, на которую необходимо увеличить оборотные активы, чтобы обеспечить соответствие фактических значений показателей оценки финансового состояния их нормативам при условии неизменности величины текущих обязательств.

Обосновано, что величина изменения финансового состояния предприятия в стоимостном выражении характеризуется разницей величин дефицита чистых оборотных активов предприятия на начало и, соответственно, конец оцениваемого периода.

Усовершенствован методический подход к определению экономического результата от изменения финансового состояния предприятия. Показаны особенности его оценки от изменения финансового состояния предприятия исключительно из-за управления финансовыми ресурсами.

Доказана корреляционная зависимость изменения финансового состояния предприятия от величины прибыли до выплаты процентов и налогов.

Обоснована целесообразность исключения двойного влияния прибыли при определении экономического результата деятельности предприятия.

Разработаны экономико-математические модели корректировки суммы активов и пассивов предприятия, исходя из условия неприбыльности (безубыточности) его деятельности в отношении прибыли до выплаты процентов и налогов. Осуществлено практическое применение данной модели и составлены скорректированные балансы.

Усовершенствованы методические подходы к диагностике степеней кризиса финансового состояния предприятия и разработана соответствующая шкала их идентификации.

Результаты диссертации внедрены на ПАО «Центральный ГОК», ПАО «Южный ГОК», ЧАО «Криворожаглотстрой», ООО «Криворожская строительная компания».

Ключевые слова: бесприбыльность, величина изменения финансового состояния в стоимостном выражении, экономическая эффективность, экономический результат, экономическая результативность, комплексный показатель, прибыль, рентабельность, сопоставление, степень кризиса.

ANNOTATION

Burkova L.A. Evaluation of the economic results of enterprises activity based on the crisis degree of their financial condition (the case of ore-mining and processing enterprises) – Manuscript.

Thesis for a candidate of economic sciences degree, specialty 08.00.04 – economy and management of enterprises (by economic activity). – SIHE «Kryvyi Rih National University», Kryvyi Rih, 2015.

The thesis is devoted to the development of tools and practical advice on the evaluation of the economic efficiency of enterprises based on degree of their crisis situation.

It is suggested an integrated indicator of assessment of economic result of enterprise activity which is characterized by a sum of income and the value of economic result depending on financial condition of an enterprise in a cost expression during the same time period.

To compare the composed parts of the above mentioned index economic-mathematical models have been worked out. It is suggested to use the index value at evaluating economic efficiency of enterprise activity.

The index of assessment of economic efficiency of actions aimed at improvement of financial situation of enterprise has been elaborated. It was improved the methodical approaches to the estimation of economic results of enterprise taking into account the main stakeholders interests. Methodical approaches to determining change values of financial condition of enterprises have been worked out. Methodical approaches to diagnostics of crises degree of financial condition of the enterprise have been perfected.

The results of the research have been introduced at PJSC «Central GZK», PJSC «Yushnyi GZK», PrJSC «Kryvorizhahlobud», LLC «Kryvyi Rih construction company».

Keywords: unprofitability, change index of financial condition in terms of value, economic efficiency, economic result, economic results rating, integrated indicator, profit, return, comparison, crisis degree.

БУРКОВА Людмила Анатоліївна

**Оцінка економічних результатів діяльності підприємств
з урахуванням ступеня кризи їх фінансового стану
(на прикладі гірничо-збагачувальних комбінатів)**

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Підписано до друку 02.06.2015.

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. – 1,14. Авт. арк. 0,9.

Тираж 100 пр. Зам. № 1-06.

Друкарня С. Г. Щербенка
вул. Рокоссовського, 5/3, м. Кривий Ріг, 50027.

Тел.: (0564) 92-20-77

097-192-20-77

Свідоцтво суб'єкта видавничої діяльності ДК № 4561 від 13.06.2013